

A 75 éves Bernáth Aurél köszöntése

Hetvenötödik születésnapján tisztelettel és szeretettel köszönti a magyar festészet, a magyar kultúra minden barátja Bernáth Aurélt. Festészetének művészi értékeit, jellegzetességeit régóta meghatározta a művészettörténet. Thorma, Réti, Ferenczy Károly pikturájától indult el, már a húszas évek közepén elismert mestere volt annak a sajátosan magyar posztimpreszionizmusnak, amely Nagybányából fejlődött ki. Ettől az úttól csak nagyon időlegesen tért el: a XX. századi magyar festészetnek kevés alkotója volt, akiről több okkal el lehetne mondani, hogy fejlődése szerves volt, hogy nem engedett divatok nyomásának, hogy hű maradt azokhoz az elvekhez, amelyeket nagy hatást keltő első remekléseiben, a *Riviérában* fogalmazott meg műalkotásá. De ha csak ennyit mondanánk róla, nem fejeznénk ki azt, ami Bernáth Aurélt alkotói pályájának lényege, úgy tetszhetnék, mintha az ő művészete olyan bensőség harmóniájából született volna, amely a kor szellemi-művészi harcaitól elzárkózott, önmagába húzódott. Pedig nem így van: nemcsak a *Kor és pálya*, négykötetes vallo-mása cáfolja ezt meg, hanem művei is, méghozzá legjobb művei a leginkább. Az ő hűsége nem a félreállóké: ő olyan viszonyok között őrizte a maga koncepcióját, amikor kitartani annyit jelentett, mint ellenállni és küzdeni, amikor — ahogy egyik, 1963-ban írt tanulmányában kifejti — *a művészet kettészakadt, „az egyik tábor a művészetet az egyén minden társadalmi és eszmei befolyástól mentes szuverén kifejezésének tartja... a másik tábor pedig a művészet igazi táptalaját a társadalmi vagy az egyetemes érzetmiváltág ábrázolásában látja”*. Bernáth Aurélt „öntörvényét” nem félrevonulva őrizte-konzerválta, hanem az elveivel szemben álló törekvések viharában követte, meg-megismétlődő konfrontációkban, közben önmagát is alakítva. Messzire vezetne, túl e köszöntő sorok keretein, de ta-

lán az a legérdekesebb az ő pályáján, ahogyan ezek a birkózások visszahatnak művészetére, ahogyan olyan integráló „válaszokra” készítik, amelyekben saját maga is alakul. Nem egyenletes az ő pályája sem, mint ahogy nem egyenletes egyetlen művészé, de a haladás ügye iránti elkötelezettsége, társadalmi és emberi hivatástudata megóvta a rezignált befelé fordulás veszélyeitől.

Igy történt, hogy ő, akit talán inkább szelíd lírikusnak, ironikus szemléldőnek rendelt a természet, s aki egy másik korban bizonyára meg is maradt volna ebben a szerepben, nemegyszer az összeütközések frontvonalában csatázott. A negyvenes évek elején ott találjuk a fasizmus ellen fellépő értelmiségiek között, a felszabadulás és a fordulat után az új, a népi közönség felé fordul és tevékeny részese az új magyar kultúra építésének, mint Kossuth-díjjal kitüntetett festő, mint kiváló művész és főiskolai tanár, aki több művésznemzedéket is elindított pályáján. Nem voltak azok az évek sem mentek a konfliktusoktól: a sematizmust, a fotografikus naturalizmust sohasem szenvedhette, ábrázoláson mindig emberi eszmék és érzelmek kifejezését értette, imen bírálta a formalista irányzatokat is. Nyilván ez is oka annak, hogy a dogmatikus szemlélet háttérbe szorulásával megújult munkákdéve, hogy új ösztönzést merített a legutóbbi évtizedből, amelyben a szocializmus sok mindent valóra váltott abból, amiért Bernáth Aurélt humanista művészként kiállt, hogy újra nagy vállalkozásokba kezdett, összefoglaló művek kerültek ki ecsetje alól.

Kor és pálya — ezt írta irodalomként is kitűnő önéletírása fölé; nem könnyű kor és nem is egyszerű pálya — tehetnének hozzá. Annál nagyobb öröm, hogy ma is fáradhatatlan alkotóként köszönhetjük, aki kiegyensúlyozottan folytatja munkáját. Ehhez kívánunk — művészte híveinek nagy táborával együtt — jó egészséget és újabb sikereket.

R. P.

KÖNYVSZEMLE

Bosszankodni is, tréfálkozni is lehet azon, hogy a bőség szarujából kinek-kinek mi zúdul az ölébe vagy az asztalára. Nem tudom, hát, hogy megfizetelő ajándékként üdvözöljem vagy csúfandóros kritikának tekintsem az *Útikalando-k-sorozat* szép paksamétáját. Csakugyan jó és ismert könyvek; szerzőik egyszerű felsorolása is megérteti a kötetek népszerűségét (*Germanus Gyula, Gál Zsuzsanna, Vitray Tamás*, valamint a *Fehér Klára—Nemes László és Bihari Klára—Barát Endre házaspár*); abban látom a sors ironiáját, hogy megkésve kaptam kézhez a csomagot: második és harmadik kiadásban jelentek meg a könyvek, s eddigi kelendőségük felment az alól, hogy utólag csatlakozzam méltatóikhoz. Legyen hát elég maga a regisztrálás. A többi — az olvasók dolga.

Végő soron mindig az írói teljesítménytől függ egy-egy könyv értéke és sikere — vannak azonban bizonyos műfaji előnyök is. Az útleírásokat például jóval többben forgatják, mint a filozófiai tanulmányokat: a messzi világok,

TÁJAK ÉS EMBEREK

megismerésének vágya éppoly eleven, mint századokkal ezelőtt. S bármilyen fontos és izgalmas konkurenciát jelent is a képi közelítés (film, televízió), a nyomtatott betű becsületét nem veszélyezteti. A személyes élmények epikus kibontatása és a tapasztalatok elemzése manapság is hivatott embereket kíván.

Pásztor Ferenc könyvét említhetjük annak példaként, hogy az élménymegosztás könnyedén törheti át a műnemek falait. Háromtagú stábbal, a Tv Híradó munkatársaként járta be a Szovjetuniót, hogy az ott élő egykori hadifoglyokkal és forradalmárokkal, a távolban is magyarságukat őrző öregekkel riportokat készítsen. Harmincezer kilométeres útjuk fontos, érdekes epizódjairól számol be *100 nap nyeregben* című kötetében. A cím talán túlságosan is egzotikusan hangzik. Kalandos részletek persze jócskán bukkannak elő a lapokon, s ez éppúgy rendjén van, mint a ma-

gánemberi epizódok közbeszóváse, a lényeg azonban mégis csak a vállalkozás érdemi tartalmában fakad. A jó stílusú csevegés mindenestre felcsigázza az érdeklődést. (Kossuth)

A kalandos útleírások meste, a bámulatos életerejű és céltudatos *Molnár Gábor*. Új, második mongóliai kutatóútjáról számol — feleségével és útítársával, *Hgyi Margittal* osztva meg a szerzősége — a *Négy hágó sziklavadonában* lapjain, anyagban szellemileg is a négy esztende publikált, *Egy milliő hős ország* folytatásaként. Azok számára, akik Molnár Gábor munkásságát csupán a dél-amerikai dzsunglekről szóló kötetekből ismerik, talán meglepetésként hat a mongóliai beszámoló: ezekben ugya is nem a természet vad titkain és a borzongató emberpróbáknak a meséjét kínálja, hanem a tud és szenvedélyes valóságbúvár hódgattabb élményeit. A föld-néprajzi érdekességek jól szanyag, az ősi sziklarajzok és is sok megtalálása s megfejtési sérlete, a történeti nyomok s p huzamok lelkes romantikájú h tatása tanít, szórakoztat és (rántsem mellékesen!) etikai példánul szolgál — már-már függ lenül a lendület olykori lanvilásától vagy a leletek értékelésnek objektív igazától. (*Szépirodmi*)

Amíg van az embernek eszelési akarata és módja, amíg

EMLÉK ÉS MEGÚJULÁS

láza zubog sejtjeiben, csak tesztörheti meg az idő. És bizony kelleténél s kívánnál gyakran tapasztaljuk, hogy a hatvan vagy hetedik X-en túljutott írban több az egészséges aktivitás mint a derékhad vagy utánpótlás embereiben. A lepergetett ténelmet nem lehet utánozni, a lehetőségek, célok, életérzaváltozása közben is lehet tanulni az öregek erkölcsi példájából.

Tamás Aladár önéletírásának új kötete (*Felleget számkiveség*) saját sorsának, de törtéelmünknek is legzaklatottabb é